

Párbeszédhiány és kettős kommunikáció

Diákmozgalom 2012-2013 fordulóján

Arató Ferenc, Takács Bálint, Restás Péter, Bigazzi Sára, Serdült Sára

2011 vége. A kormány a felsőoktatási reform keretében bejelenti a hallgatói szerződések bevezetését. Ez egyes egyetemi végzettséget szerző állampolgárokat érint (ekkor még elsősorban az orvosokat), akiket kötelez az állami képzés fejében, hogy itthon vállaljanak munkát.

Indokként a kormány a nagymértékű – és a külföldi munkavállalás következtében egyre növekvő – munkaerőhiány enyhítését emeli ki. A tervezet több okból is viszonylag heves ellenérzést vált ki a hallgatók körében: az , Az Európai Unió belüli szabad munkaerő áramlás miatt., továbbá mert mindössze tüneti kezelése az egészségügy és a felsőoktatási képzés mélyebb problémáinak, melyekre nem kínált választ, végül annak hatékonysága kétséges, a Nyugat-Európában vagy másutt munkát vállaló orvosok számára nem feltétlenül okoz gondot a tandíjuk visszafizetése. 2012. július 3-án az Alkotmánybíróság formai okokra hivatkozva megsemmisíti a kormányrendeletet. Az ürügy, hogy azt törvényben kell szabályozni.

A benyújtott felsőoktatási törvénytervezetben központi, minisztériumi szinten határozzák meg az egyes egyetemeken és karokon államilag támogatott, illetve költségtérítéses képzésben részesülők számát és a korábbiaknál sokkal szűkebb felsőoktatási keretszámokat határoznak meg. Ezt a munkaerő piac felvevőképességének korlátaival indokolják.

A hallgatók önszerveződő módon tiltakozásba kezdenek az ország több nagy egyetemén. A politikai döntéshozás módjával és tartalmával elégedetlen hallgatók Hallgatói Hálózat néven mozgalommá szerveződnek és 2011-től egyre markánsabban emelnek hangot a felsőoktatást érintő kérdésekben, melynek hatására végül a politikai és társadalmi diskurzus részévé válnak és bizonyos esetekben a kormányzati döntéshozatalra is kétségtelenül hatást gyakorolnak. A HaHa mozgalom 2012 decembere és 2013 márciusa között tömegeket képes megmozgatni. Spontán tüntetések, fórumok, szabad egyetemek szerveződnek. Több ezren vonulnak az utcákra.

Diákmozgalmak története

Az utóbbi két évszázad emancipációs, függetlenségi és egyéb politikai eseményei mögött gyakran a diákság politikai, társadalmi aktivitását találhatjuk. Akár az 1848-as német (vagy akár magyar) forradalomban játszott szerepük vagy az 1919-es kínai nacionalista szellemiségű Május 4. mozgalom, vagy az 1956-os magyarországi szabadságharc diákjai –

habár különböző színezetűek – jelentős hatást gyakoroltak ezen országok történelmének alakulására.

A diákmozgalmak jelenlegi szempontból releváns történeti gyökerei a '68-as párizsi megmozdulásokban és az azt követő európai eseményekben keresendők. A XX. század második felére kialakuló „nyugati típusú” fogyasztói társadalom a kezdeti fellendülés után válságjeleket kezdett mutatni, melyek növekvő elégedetlenséghez vezettek. A közjavak felhasználása, illetve alapvető emberi jogokra épülő közintézmények és szolgáltatásaikhoz való hozzáférhetőség igazságtalanságai (egészségügy, szociális ellátás, lakhatás, igazságügy, oktatás), illetve a képviseleti demokrácia és „nagypolitika” működési anomáliái lassan életre hívták a kapitalista rendszer kritikusainak csoportját. A poszt-strukturalista gondolkodók tanai (például Deleuze, Foucault, Bourdieu), és a marxi elméleten nyugvó „új-baloldali” társadalom- és politikafilozófiák beépültek az aktív részvételen, egyéni felelősségvállaláson és közvetlen vagy bázis-demokratikus alapon működő mozgalmak értékrendszerébe. Ezen kezdeményezések célja többek között a népakarat képviseletétől eltávolodó és kiüresedő politika fogalmának új tartalommal történő feltöltése¹. Ilyen mozgalomnak tekinthető például napjainkban az USA-ból induló, majd globálissá váló Occupy mozgalom is².

Magyarországon az utóbbi évtizedekben a rendszerváltás idején, illetve azóta, csak a Bokros-csomag bevezetésekor, 1995-ben, illetve 2006-ban szerveztek hallgatók tüntetést jogaik védelmében és a felsőoktatás piacosítása ellenében.

Hallgatói Hálózat néven először 2006-ban jött létre csoport az ELTE BTK-n, amely az akkori tandíj tervezet (fejlesztési részhozzájárulás) ellen szervezett engedély nélküli demonstrációt. Majd, a 2006-os csoport eszmeiségét követve, de jórészt új résztvevőkkel 2011-ben bukkan fel újra a mozgalom ezen a néven. A közös, ami összefűzi ezeket és az azóta is többé-kevésbé aktív hálózatokat, de ugyanakkor elválasztja őket a korábbi vagy más típusú érdekvégyesítő formáktól, azon értékek és eszmék rendszere, melyeket vallanak és gyakorolnak.

Elvek, értékek

Napjaink diákmozgalmi, melyek minden kontinensen és a legtöbb „nyugati típusú” országban megjelentek, valamilyen formában általában tiltakoznak a tanuláshoz való jog fiskális alapú korlátozása – vagyis a tandíj ellen. Ezen folyamatokkal egyidejűleg sokszor megjelenik az oktatási intézmények finanszírozásának csökkenése ellen és – például Magyarországon a piaci logika mentén szervezett oktatás gazdasági ellenőrzése (kancellária) vagyis, végső soron az egyetemi autonómia megsértése ellen. Ezek a folyamatok a neoliberalis gazdaságpolitika globális jelenségeihez kapcsolódnak, mely egyfelől deregulálja a gazdasági folyamatokat, így a piaci törvényeknek kiszolgáltatottá téve olyan alapvető intézményeket, mint az egészségügy és az oktatás, majd az ellehetetlenülő rendszerek „mentésére” erősebb állami kontrollt léptet életbe.

Politikai, társadalmi nézeteik középpontjában a hatalomgyakorló szervek decentralizálása, illetve a szubszidiaritás elve áll (lásd lentebb). Ezek mellett az aktív állampolgárság és a

¹ Debord, G. (1967): *La Société du Spectacle*. Buchet-Chastel, Paris Doise, W., Deschamps, J. C.,

² Chomsky, N. (2012). *Occupy*. London: Penguin.

cselekvésen alapuló, aktív részvétel a közügyekben, illetve ennek folyamatként az egyéni felelősségvállalás válik hangsúlyossá a mozgalomban.

Természetesen a hallgatói/diákmozgalmak fókuszában mindig az oktatásügy áll elsősorban. A jelenlegi felsőoktatási reformmal kapcsolatban kiobbant ellenállást is a tandíj, illetve a keretszámok által korlátozott hozzáférés, az egyetemek finanszírozásának (további) drasztikus csökkentése és az egyetemi autonómia megsértése váltotta ki.

A vizsgált időszak

A kormány 2012. december 6-án jelentette be az új keretszám szabályozást, a felsőoktatásra fordított költségvetési keret csökkentését és az egyetemek gazdaságosabbá tétele érdekében az Emberi Erőforrások Minisztériuma által kinevezett kancellárok rendszerének bevezetését a felsőoktatásba. Emellett a további kikötésekkel kiterjesztett, immár általános hallgatói szerződés alkotta a már aznap megformálódó ellenállás alaptémáját. A 2010-2014-es ciklusban, mindenképpen ez az időszak, 2012-2013 a legmozgalmasabb témánk szempontjából, itt válik igazán ismertté a Hallgatói Hálózat és tevékenységének főbb pontjai. Nem utolsó sorban a felsőoktatási törvény véglegesítésének és elfogadásának időszaka ez. A hallgatók elérik, hogy tiltakozásukra a kormány válaszoljon, és látszólagos vagy érdemi változásokat eszközöljön saját törvény tervezetében. Először látványosan a keretszámokat „*törlik el*”, mert belátják, hogy az „*nem jó*” és „*meghallották a diákok hangját*” (MNO, 2012. dec. 18).

A HÖÖK és a HaHa közös demonstrációkat szerveznek, Országos Felsőoktatási Fórum alakul, a kormány hosszú távú egyeztetéseket kezd a hallgatói érdekképviseléssel. Januárban már kapacitásszámokról beszélnek és 240 pontra viszik le a minimum ponthatárt, mellyel az egyetemek kezébe adják a döntést, hogy hány embert vesznek fel államilag támogatott helyre. Ezt a javaslatot már a HÖÖK is támogatja és részmegállapodást írnak alá (2013. jan. 28.), melyben kikötik, hogy azon a 16 szakon is lesznek államilag támogatott férőhelyek, amelyeket eddig a kormány nem támogatott. A HaHa ezt nem tartja átfogó reformnak és főleg a hallgatói szerződéssel kapcsolatban tovább folytatják a tiltakozást. Február 11-től az ad új lendületet a tiltakozásoknak, hogy a hallgatói szerződés intézményét alaptörvénybe foglalná a kormány. Innentől az alkotmánymódosítások is témáját képezik a diákmozgalomnak. A tiltakozás módszerei is változnak, a fórumok mellett szabadegyetemetek, előadássorozatokat szerveznek neves közéleti személyiségek, egyetemi oktatók meghívásával, az egyetemi terek birtokbavétele, elfoglalása válik a mozgalom központi motívumává.

A kutatás

Amikor azonosulunk egy csoporttal, meghatározzuk milyen tartalmakban gondolkodunk magunkról és kik a releváns mások. Ha „láthatóvá” válunk, mások is meghatároznak minket, alkotnak rólunk egy többé-kevésbé homogenizáló reprezentációt. Teszik ezt a saját perspektívájukból, saját céljaikhoz igazítva ezt a reprezentációt, saját azonosulási tartalmaikhoz funkcionálisan igazítva azokat a jelentéseket, amivel minket felruháznak.

Ebben az azonosulási – reprezentációs folyamatban behatárolódik számunkra egy hely a csoportok mentális térképén. Ezek az azonosulási és reprezentációs tartalmak bekeretezik a köztest, a csoportközi helyzetben való működést, kommunikációt, lehetőségeket.

Ebben a kutatásban a HaHa (1. és 2. kutatás) azonosulási tartalmait, (3. kutatás) média reprezentációját és (4. kutatás) a kormánnyal való dialógusban megjelenő szerepét vizsgáltuk. Az identifikációs tartalmak beazonosításához először 12 HaHa tag önbeszámolójában megjelenő tendenciákat vizsgáltuk tartalomelemzéssel. Majd azokat a formalizált szövegeket, amelyek mentén a HaHa csoportok formálisan is meghatározták saját magukat (FaceBook csoportok leírásai, HaHa charta, HaHa mozgalmi kézikönyv). Az identifikációs tartalmak beazonosítása után megnéztük milyen reprezentációt alkot a média a HaHáról, mennyire jelennek meg a HaHa által meghatározott öndefiníciós tartalmak (1.-2. kutatás eredményei), a két országos napilap, a Népszabadság és a Magyar Nemzet online felületén, azaz milyen reprezentációt alkot és kínál olvasóinak a média. Végül, a negyedik vizsgálatban, a köztest, a kormány és a HaHa közti dialógust, csoportközi helyzetet elemeztük.

1. HaHa tagok személyes beszámolóinak elemzése

Bizonyos kutatási eredmények arra mutatnak rá, hogy az emberek számára a 12-25 éves korukban bekövetkezett történelmi eseményeknek (bármelyek is azok) van a legnagyobb hatása identitásukra. Ezek az események lesznek életük legrelevánsabb történelmi pillanatai³. Ez a jelenség összefügg az integrált identitás kialakulásával⁴ és a privát kapcsolatok stabilizálódásával. Ha elfogadjuk ezt az elméleti hipotézist, felvetődik az a kérdés, hogy azok a fiatalok, akik számára ez a történelmi esemény fog idővel relevánssá válni mit örökölnek a mozgalomban megéltől: milyen megküzdési stratégiákat, milyen történet forgatókönyveket, milyen érzelmi viszonyulásokat. Az átéltek mentén hogyan fogják elképzelni a lehetséges társadalmi aktivitást, a társadalmi felelősségvállalást, szerepvállalást.

„...azt gondolom, hogy a szervezet nemzedékké tette a rendszerváltás körül születőket. Azok is akik nem voltak benn a tüntetéseken/szervezetben valahogy viszonyulnak hozzá. Erről 10 év múlva is érdemes lesz beszélni.” (6. interjú)

Kutatásunkban felkértük a HAHA tagjait három kérdés megválaszolására: (1) Hogyan kerültek a Hallgatói Hálózatba; (2) hogyan rekonstruálják a HAHA történetét és (3) hogyan viszonyulnak ahhoz, ami történt. A 112 tagot megszólító on-line felkérésünkre 12 beszámolót

³ Erikson, E. (1975): *Life history and the historical moment*. Norton. New York.

Pennebaker, J. (1997): On the creation and maintenance of collective memories: history and social psychology. in J. W. Pennebaker, D. Paez; B. Rimé (eds.) *Collective memory of historical events. Social Psychological perspectives*. LEA, New Jersey

Conway, M. A. (1990): *Autobiographical memory: An introduction*. Open University Press, Philadelphia.

Rubin, D. C, Wetzler, S. E. & Nebes, R. D. (1986) Autobiographical memory accross the life-span. In D. C. Rubin (ed.) *Autobiographical memory*. Cambridge, Cambridge University Press.202-221

⁴ Erikson, E. (1950): *Childhood and society*. Norton. New York.

kaptunk. Voltak, akik bizalmatlansággal fogadták megkeresésünket, voltak, akik még nem érezték annyira feldolgozottak a történeteket, hogy képesek legyenek szekvenciális narratívában leírni az eseményeket és bennük involváltságukat, illetve állást foglalni abban, számukra mi is történt.

„A HaHában ezerféle politikai beállítottságú és vérmérsékletű ember van, vannak pestiek, pécsiek, szegediek, debreceniek, bizonyára mindenki másképp látta az eddig történeteket, mit fogtok ti ebből leszűrni? Két különböző napon még én magam is máshogy "viszonyulok ahhoz, ami eddig történt", mégis mi a fenét kéne válaszolnom egy ilyen kérdésre?” (12. Interjú)

A tizenkét beszámoló nem tekinthető egy releváns mintának, mindazonáltal megpróbáltuk azokat tendencia szerint értelmezni. A 12 beszámolót kvalitatív módon tartalomelemzésnek vetettük alá, végül egy tipológiát állítottunk fel, két változó mentén: **hogyan definiálja önmagát** a HaHával való kapcsolatában és **mennyire érzi sikernek vagy kudarcnak** a történeteket.

Az identifikációs változó azt határozza meg, hogy melyek azok a dimenziók, amelyek mentén ezek az emberek azonosultak a HAHA-val. Azaz, hogyan határozták meg szövegszerűen a mozgalom melletti elköteleződésüket. Itt két irányt azonosítottunk be. Az úgy nevezett **rendszerkritikusokat** és az **oktatáspolitikai célkitűzésekkel azonosulókat**. Az első egy tágabb perspektívából definiálja önmagát, a társadalmi berendezkedést szélesebb dimenziókban kritizálja, így kerül a HAHA-ba, ami bár célkitűzéseiben az oktatáspolitikára fókuszál, megtestesíti az egyik széleskörű rendszerkritikus mozgalmat Magyarországon.

„Azért csatlakoztam, mert elégedetlen vagyok a jelenlegi - hazai és európai - politikai és gazdasági helyzettel általában és a jelenlegi kormánnyal különösen, ám az ellenzéki erők mai kínálata szánalmas; és a formálódó HaHában potenciált láttam arra, hogy egy új rendszerellenzéki mozgalom magjává válhat, illetve az Európában már zajló rendszerellenzéki mozgolódást Magyarországra hozhatja.” (1. interjú)

A második kategóriába azok az emberek kerültek, akik cél specifikusan azonosultak a HAHA-val, tehát és azért mert, nem értenek egyet a felső- (vagy köz) oktatási rendszert érintő átalakításokkal.

„Még 2012 májusában csatlakoztam formálisan a [redacted] sejtéhez, mert aggasztónak találtam a sajtóban is megjelent oktatáspolitikával kapcsolatos híreket (elsősorban a hallgatói szerződést) és egy barátom már nem sokkal előttem csatlakozott. December 10-étől lettem igazán aktív résztvevője az eseményeknek helyi szinten, akkor láttam alkalmasnak az időt és a lelkesedést arra, hogy valóban egy élhetőbb és vállalhatóbb oktatási rendszert harcoljunk ki magunknak, de leginkább az utánunk következő egyetemista generációknak.” (5. Interjú)

Mindkét módon azonosulók között vannak olyanok, akik kudarcként és olyanok, akik sikerként élik meg a HaHát. A siker és a kudarc tartalmi viszont mást-mást jelentenek a két perspektívából.

A **rendszerkritikusok** között a **kudarc** történet a HaHa, mint mozgalom belső nehézségeire utal. Vannak olyan beszámolók, amelyekben megjelenik az érdek- és értékegyeztetés hiánya. Ehhez tartozik, hogy feloldatlan marad az ellentét a tömegek bevonására tett kísérletek és a rendszerkritikus társadalmi értékek mentén való elköteleződés között.

„A kudarc legigazibb oka azonban belső. Eltagadtuk a kezdetben jelenlévő rendszerkritikus szemléletünket (már akinek van ilyen), részben abban a hiú reményben, hogy ez majd legitimál minket a fennálló elit szemében, részben pedig azon téveszme miatt, hogy feltételeztük, hogy lehetséges az oktatást önmagában, a rendszer többi elemétől elkülönítve szemlélni (és tán rendbe is hozni).” (1. Interjú)

„A pesti Egyetemfoglalást egyébként annak ellenére nagyobb kudarcnak tartom a Pécsinél, hogy az majdnem egy hónapig tartott, mert teljesen szétilálta a szervezetet, fontosabb dolgoktól vonta el az energiát,

kontraproduktív volt a diákság körében és erődemonstráció helyett csak a gyengeséget demonstrálta.” (8. Interjú)

Azok a rendszerkritikusok, akik sikerként élték meg a Haha mozgalmát, bár ugyanezekről a problémákról számolnak be, hosszabb időegységben gondolkodnak. Számukra ezek a belső értékellentétek a mozgalmi lét, élet beindulásának kötelező lépcsői, a történet sikere pedig abban rejlik, hogy megtörténtek ezek az első lépések egy, a társadalom szempontjából kritikusabb hozzáállás irányába.

„Bár sok akadálya van ennek, és még most, két évvel a HaHa elindulása után is számos gyermekbetegség terheli a működésünket, úgy látom, hogy hasznos és fontos volt, ami az utóbbi két évben történt, és tovább szeretném folytatni és fejleszteni a gondolkodásunkat, a tevékenységünket és azt a diskurzust, amelyben erről az égeszről beszélünk, vitázunk.” (4. Interjú)

Az oktatáspolitikai célkitűzések mentén való azonosulás egy sokkal specifikusabb azonosulás. Az oktatáspolitikai szabályozásra adott válaszreakció. Pszichológiai szempontból ez egy kívülről behatároló, reaktív azonosulás. „Azért csatlakozom, mert nem értek egyet azzal, ami történik.” Az azonosulás tartalma az oktatáspolitikai dimenziók köré szerveződik, más társadalmi problémákat, tartalmakat nem érint.

„Mivel a magyar felsőoktatásban tanulok, ezért a sajátomnak éreztem a problémát.” (3. Interjú)

„...akkor láttam alkalmasnak az időt és a lelkesedést arra, hogy valóban egy élhetőbb és vállalhatóbb oktatási rendszert harcoljunk ki magunknak, de leginkább az utánunk következő egyetemista generációknak. Úgy gondoltam, ők is megérdemlik ugyanazt az esélyt, amit mi is megkaptunk, nem dönthetnek a jövőjükéről pár nap alatt egy ad hoc huszárvágással.” (5. interjú)

„Mégkönnyebbültem, amikor elvállaltam az alkalmi felkérést, mert a lelkiismeretem egy ideje már nem hagyott nyugodni. Úgy gondoltam, hogy mint a [] egyetem dolgozójának és egykori hallgatójának, illetve mint a tudásban hívő embernek nekem is felelősségem, hogy kiálljak az állami felsőoktatás (és közoktatás) koncepció nélküli, központi átalakításával szemben, melynek egyetlen szemmel látható célja az volt, hogy kiszedjék belőle a pénzt és hagyják tönkremenni.” (7. interjú)

Az oktatáspolitikai azonosulók között azok, akik kudarcként élték meg a mozgalmat, a kormánnyal szembeni kudarcról beszélnek. Arról, hogy valójában nem sikerült vagy csak minimálisan változtatni azon, ami ellen felszólaltak, amivel nem értenek egyet. Tehát az oktatásügyi specifikus azonosulás kudarca az oktatáspolitikai változtatására tett erőfeszítések sikertelensége. E perspektívából a kívülről behatárolt azonosulás többek között az oktatástól független más belső értékek hiányára mutat rá vagy arra, hogy bár megjelennek más értékek, de ezek (idő hiányában vagy a HaHa bázis-demokratikus működésmódja miatt) nem kerülnek egyeztetésre, átvitásra. Tehát van, aki nem lát, és van, aki nem akar más célokat, értékeket látni a HaHán belül, mint az oktatáspolitikai célkitűzéseket.

„Nekem úgy tűnik, hogy mióta a felsőoktatási kérdések lekerültek a kormány napirendjéről, azóta nincs igazán érdemi mondanivalója ennek a mozgalomnak; pontosabban nem sikerül konszenzust találni abban, hogy mi legyen ez a mondanivaló, ami a mozgalom egyben tartását indokolna.” (2. interjú)

„A bázisdemokratikus működés alapja, hogy a szervezetet ernyőként, a tagokat individuumként fogjuk fel. Amikor arról szerveznek szavazásokat, hogy a Pride vagy a devizahitelesek tüntetésén megjelenjen-e a haha a roadshow folytatódik. Ha valódi bázisdemokratikus működést akar demonstrálni, a szervezet ezt kénytelen lenne abbahagyni és a tagjait szabadon engedni. Bárki részt vehet bármiben attól még hahás marad, de sehol nem a hahát képviseli. És ez nem csak a belső sértődések elkerülése érdekében fontos, hanem azért is, hogy a szavazások értéke megmaradjon.” (6. Interjú)

A specifikus azonosulás vonzata, hogy a kódolt sikertelenség és a hosszú távú „küzdelem” miatt ezek az emberek idővel kiégnek, úgy érzik, cselekvéseik, tettekészségük értelmét veszti.

„Ha egy szervezet mögött nincsenek politikai ambíciók (úgy értem nem akar a magaspolitika része lenni), akkor természetes, hogy ilyen, teljesen emberi érzelmek alakítják, mint lelkesedés vagy kiábrándulás, fáradtság stb. Nem tudom, illetve sajnós nem hiszem, hogy a hálózat elérte volna a célját. A legtöbben már tudják, mi az a haha, de teljesen rosszul értelmezik. Az egyetemfoglalás hosszú távon szerintem nem tett jót a hálózat népszerűség.” (3. Interjú)

„A tavaszi vizsgaidőszakban mindenki igyekezett benn maradni az egyetemen, kitavaszkodott és jöttek a fesztiválok és a belső feszültségek. Ahogy egy régi hahás mondta, úgy tűnik a haha akkor tud működni, ha akció van. Valódi önálló szervezetként nem él meg. És ezt jól mutatja, hogy rengetek intézményesülés felé tartó lépést nem tett meg, ami nem könnyíti a fennmaradást de a bázisdemokrácia (látszatát) fenntartja.” (6. Interjú)

Végül az oktatáspolitikai célokkal azonosulók sikertörténete a közösségi lét, az együtt gondolkodás, a demokrácia élményszerű megtapasztalásáról szól.

„Nagyon fontos pozitív fejleménynek tartom Magyarországon, hogy közügyekben autonóm módon, ugyanakkor társadalmi felelősségük tudatában, pártpolitikai kötődésektől mentesen, nyilvánosan állást foglaló fiatalok, értelmiségi pályára készülő emberek országos mozgalmat hoztak létre, melynek tagjait mindenekelőtt az oktatásügy jövőjéért érzett állampolgári felelősség köti össze. Örülök és egy kicsit büszke is vagyok, hogy részese lehettem ennek a szerveződésnek.” (7. Interjú)

„Különleges közösség, a maga hibáival együtt. Mindenki véleménye egyenlő, működik a bázisdemokrácia, annak minden előnyével és hátrányával. Nehéz dolgunk van, kissé szélmalomharcot vívunk, de már sok mindent elértünk, a kis sikerélményeket is igyekszem megbecsülni. Már annyiért is megérte minden amit csináltunk, amit eddig elértünk. Összességében valóban azt mondhatom, életem egyik legjobb döntése volt belépni a HaHába.” (9. interjú)

Egy fontos tartalmi kategória, ami megjelenik szinte mindegyik beszámolóban az **elköteleződés** mértéke. Az oktatáspolitikai célkitűzésekkel azonosulók és főleg azok, akik részleges kudarcként könyvelik el a történeteket, interperszonális kapcsolatok mentén (*barátok, kollega*) jutnak el a HaHához, gyakran múlt időben és többes szám harmadik személyben beszélnek róla (*mondták, akarták*) és kifejezik azt, hogy alacsony elköteleződéssel vettek részt a történésekben.

„...megkérdezte, hogy lenne-e kedvem belépni.” (2. interjú)

„...sosem tartoztam a pécsi HAHA legelkötelezettebb, meghatározó aktivistái közé, fél lábbal mindig kinn maradtam a mozgalomból, idő- és kapacitásbeli korlátaim miatt” . (7. interjú)

„A HaHa működését sokáig erősen kritikusan a partvonalról, féltő zsémbes vénasszony módon figyeltem. De közben drukkoltam is nekik. December 9-cén el is mentem a tüntetés szervezős estére” (6. interjú)

„Személyesen nagyon csalódtam a hasznos munkát ellehetetlenítő körülmények, az elhivatottság és a komoly esetenként szükséges komoly hozzáállás hiánya miatt. Jelenleg külföldön tanulok és a későbbiekben is itt kívánom folytatni tanulmányaimat, ezért aktívan egyébként sem tudnék részt venni az események alakításában, viszont rengeteg tapasztalattal gazdagodtam, amiért mindig is hálás leszek és büszke, hogy részt vehettem ebben a folyamatban és mozgalomban.” (interjú 5)

Ezzel szemben a rendszerkritikus azonosulók jelen időben és többes szám első személyben beszélnek a HaHával kapcsolatban, arról számolnak be, hogy nagyon elkötelezettek és egyéni, önálló akciók kezdeményezőiként írják le magukat, akik az értékeik miatt álltak be a mozgalomba.

„Nem látom még elveszettnek a helyzetet.” (1. interjú)

„a kiábrándultságról és a szubverzió vágyáról már általános iskola második osztályából is vannak emlékeim.” (4. interjú)

...hogyan hasznos és fontos volt, ami az utóbbi két évben történt, és tovább szeretném folytatni és fejleszteni a gondolkodásunkat, a tevékenységünket és azt a diskurzust, amelyben erről az egészről beszélünk, vitázunk.” (4. interjú)

„Politikailag aktív fiatalnak tartom magam. 2009 óta keresem a módját, hogy valamilyen módon alakítsam a közéletet. Érdekes módon több hahással ellentétben én előbb próbálkoztam pártpolitikával és később keveredtem be a civil rendszerkritika világába” (8. interjú)

A beszámolóban, mint retrospektív értelmezésekben más-más értelmezések születnek a mozgalomról (1. táblázat). Ezeknek az értelmezéseknek az azonosulás tartalma ad keretet.

		A mozgalom értelmezése	
		Sikertörténet	Kudarctörténet
Identifikáció	Rendszerkritikus	Elindult egy rendszerkritikus mozgalom Magyarországon. Hosszú távú célkitűzések, értékek mentén történő involválódás, egyéni erőfeszítések közösségi megvalósulása.	Erős érzelmek és értékek mentén történő involválódás, értékegyeztetések megtapasztalása belső problémaként.
	Oktatáspolitikai bevonódás	Közösségi lét, a bázis demokrácia és a közös gondolkodás megtapasztalása.	Az oktatáspolitikai célkitűzések nem valósultak meg. Belső feszültségek. Kiegészítés. Alacsony felelősségvállalás és involválódás

1. táblázat. – HAHA tipológia

Azok számára, akik magukat rendszerkritikusnak definiálják, egyfelől a mozgalom előtt kialakult értékrendszerük megvalósító közegeként élik meg és a közösségben az egyéni céljaik kollektivizálódását pozitívan értékelik. Ugyanakkor éppen ebből az „a priori” elköteleződésből következik a kudarc élményük is. Mivel a politikai- és társadalomfilozófiai elköteleződéseik erősek és személyes jellegűek, ezért nehezen értenek egyet a tágabb társadalmi mozgósítás érdekében bekövetkező „ideológiai” fellazulás folyamatával. A siker élményét megtapasztalók, bár ugyanezeket a problémákat vetítik ki, hosszú távon gondolkodnak, e nehézségeket a rendszerkritikus mozgalom folyamatának kötelező állomásaiként értékelik.

Azok, akik oktatásügyi érintettségük folytán kerültek kapcsolatba a mozgalommal, elsősorban a közösségi élményt élték meg pozitívként. Itt azonban lényeges, hogy ezen a közösségi élményen keresztül tettek magukévá értékeket, tapasztalati úton szereztek ismereteket a demokratikus működésről és a közös döntéshozatal és cselekvés létrejöttéről. Ezen csoport számára a kudarc elsősorban a konkrét oktatáspolitikai célok megvalósulatlanlansága. Ennek következtében egy idő után „belefáradtak” és a mozgalom kezdeti lendületének csökkenése után, kiábrándultak és kevésbé is vettek részt a mozgalom munkájában. Ebben az egyéni felelősségvállalás alacsony szintje mutatkozik meg, amennyiben a mozgalomtól, mint fölöttük álló entitástól várták a problémáik megoldását és miután ebben csalódtak, elfordultak attól.

Annak érdekében, hogy a társadalmi szintéren is értelmezni tudjuk a HaHa tevékenységét a fent kirajzolódó identifikációs eltérések alapján a HaHa öndefiníciós dokumentumaiból egy identifikációs fogalmi mátrixot készítettünk. Ez a két szint egyben a mozgalom "elméleti" háttérét (formáját), illetve közvetlen célkitűzéseit, követeléseit (tartalmát) is megadja. Tehát a tágabb politika-filozófiai elképzelésekből és azok megvalósítási formáiból és a konkrét oktatáspolitikai követelésekből tevődik össze. Alábbiakban ezeket az elképzeléseket ismertetjük.

2. A Hallgatói Hálózat oktatáspolitikai követeléseinek és politika-filozófiai elképzeléseinek vizsgálata

Tanulmányunknak ebben a részében a Hallgatói Hálózat által létrehozott dokumentumok alapján foglaljuk össze a hallgatók oktatáspolitikai követeléseit, valamint politika-filozófiai elképzeléseit. Mindezt annak érdekében, hogy kirajzolódjon egy olyan ön-identifikációs fogalmi mátrix, amely lehetővé teszi, hogy a hallgatók és a kormányzat közötti dialógus, illetve a különböző média reprezentációk vizsgálata során beazonosíthassuk a legfontosabb érvrendszeri elemeket, logikákat.

Oktatáspolitikai követelések

Az oktatáspolitikai követeléseket a Hallgatói Hálózat pesti 6 pontja és a pécsi 13 pontja alapján foglaljuk össze, alapvetően öt fogalmi csomópont köré rendezve a követeléseket:

Átfogó reform

A két dokumentum egyaránt a köz- és felsőoktatás átfogó reformjának szükségességéről beszél, kiemelve, hogy azt az érdekeltek széles körű bevonásával (diákok, tanárok, szülők, intézményfenntartók), és a XXI. század munkaerő-piaci sajátosságait figyelembe vevő, szakmai alapú dialógusban képzelték el a hallgatók. Fontos szempontként emelték ki továbbá, hogy e dialógus egyik fókusza az életpálya tervezését és pályaválasztást érdemben segítő közoktatás és felsőoktatás megteremtése lehetne. Ehhez kapcsolódóan a szakmunkásképzés olyan átalakításának szükségességét fogalmazták meg, amely során, figyelembe véve sikeres nyugati modelleket, a szakmunkásképzés reális alternatívája lehet a főiskolai és egyetemi rendszernek. A reformok kapcsán kiemelték továbbá, hogy felmenő rendszerben szükséges bevezetni a felsőoktatásban történő változásokat úgy, hogy a diákok a középiskolába kerüléskor ismerhessék a felsőfokú képzésükre vonatkozó feltételeket.

Hozzáférés biztosítása

A felsőoktatási képzésekhez való hozzáférés szempontjából konkrét követelésekkel léptek fel a hallgatók és középiskolások. Ilyen volt a keretszámok visszaállítása legalább a 2011-es szintre. Ezzel kapcsolatban kifogásolták a támogatott egyetemi férőhelyek önkényes, központi szétosztását. Azt javasolták, hogy az államilag támogatott képzésbe való besorolás továbbra is az érettségi eredmények alapján működjön, de a második félévtől legyen lehetőség arra, hogy félévenként, évfolyamonként és szakonként változzon az önköltséges illetve az államilag

támogatott tanulók köre a tanulmányi eredmény alapján, ezzel motiválva a diákokat tanulásra, a minőségi felsőoktatás érdekében. Kiemelték továbbá, hogy az átfogó reformnak biztosítania kell, hogy a hátrányos helyzetű családokból is legyen esély bejutni a felsőoktatásba. A szociálisan hátrányos helyzetű diákoknak biztosítsák az egyetemekre való bejutás lehetőségét, valamint az egyetem sikeres elvégzésének feltételeit.

Források biztosítása

A felsőoktatás finanszírozásával kapcsolatban is konkrét követeléseket fogalmaztak meg. Az egyik a forráskivonások azonnali leállítása, illetve az addigi forráskivonások kompenzálása volt, illetve hogy az állam garantálja a minőségi felsőoktatás működéséhez szükséges folyamatos és átlátható finanszírozást. Külön is kiemelték, hogy a speciális képzésmódot igénylő, hátrányos helyzetű diákok oktatási intézményeitől ne vonják el a támogatást, illetve az eddigi elvonásokat kompenzálják.

A tandíj kérdésével kapcsolatban kifejtették, hogy a felsőoktatás finanszírozási rendszerének egyik elemét képezheti egy, a szakértők és érdekképviselők bevonásával kialakított, méltányos tandíjrendszer, de ehhez szociális és teljesítményalapú ösztöndíjrendszer kidolgozását javasolják.

További szempontként, a minőségi köz - és felsőoktatás érdekében, javasolták a tanárok és oktatók korrekt bérezését és a megfelelő munkakörülmények biztosítását.

Szerződéses viszony

A hallgatói szerződésekkel kapcsolatban annak azonnali eltörlését fogalmazták meg. Elleneztek a hallgatói szerződés jelenlegi formáját, mivel az EU szabad munkaerő áramlást biztosító alapelvével szemben állónak ítélték. Javaslatukban felhívták a figyelmet arra, hogy a kormány ne a hallgatói szerződéssel, hanem vonzó munkalehetőségekkel és európai színvonalú életkörülmények biztosításával tartsa itthon a fiatalokat.

Intézményi autonómia

A felsőoktatási intézmények autonómiájának korlátozása ellen is felléptek, azt javasolva, hogy a kormány ne korlátozza az egyetemek szellemi, gazdasági és szervezeti autonómiáját.

Politika-filozófiai elképzelések

A hallgatók és középiskolások mozgalmá az oktatáspolitikai követelések mellett politika-filozófiai elképzeléseket is megfogalmazott, illetve igyekezett azokat cselekvéseiben meg is valósítani. Ezeket a politika-filozófiai elképzeléseket a rendelkezésre álló öndefiníciós dokumentumokból (FaceBook profilok, a mozgalom chartája, a mozgalom által kiadott kézikönyv) gyűjtöttük ki, abban bízva, hogy az oktatáspolitikai törekvések mellett a vizsgálati fogalmi mátrix értelmezési horizontját szélesíthetjük néhány további fogalmi csomóponttal.

Autonóm és önszerveződő érdekképviselő

A mozgalom öndefiníciója szerint egy alulról önszerveződő és autonóm közösség, amelynek a célja, hogy olyan kommunikációs kereteket teremtsen, amelyben minden érintett közvetlenül

és személyesen képviselheti érdekeit, kinyilváníthatja véleményét. Célként fogalmazódik meg ezeknek a véleményeknek, javaslatoknak az összegyűjtése, megvitatása és megvalósításuk támogatása. A Hallgatói Hálózat nem irányítani, csupán facilitálni kívánta ezt a folyamatot, alapvetően a döntéshozókkal történő párbeszéd megvalósítására törekedve. A párbeszéd előmozdítására minden erőszakmentes, a polgári ellenállás eszköztárába megtalálható cselekvést, így az interaktív és békés egyetemfogalalmat is elfogadhatónak vélték.

Mozgalmi jelleg

A hallgatók fontosnak érezték kijelenteni, hogy nem céljuk a hallgatói önkormányzatok alternatívájaként megszerveződni, számukra a Hallgatói Hálózat nem szervezet, hanem egy spontán és nyitott mozgalom. A nem szervezeti jelleget mutatják az öndefiníciós dokumentumok alapján, hogy a mozgalomnak nincsenek vezetői, csak szervezői, inkább etikai, szociális, pedagógiai és politikai *iránytű*, mint szakmai kérdésekre összpontosító célracionális szakmai szervezet. A mozgalom értékeiként fogalmazták meg az emberi méltóság tiszteletét, a demokratikus alapjogokhoz és értékekhez való ragaszkodást, a társadalmi igazságosság eszmekörének elfogadását (beleértve a kirekesztett társadalmi csoportok támogatását, az affirmative action intézményesítését, valamint a társadalmi nemi (gender) szemlélet terjedésének vágyát). További jellemzőként fogalmazódott meg, hogy a Hallgatói Hálózat hierarchia mentes, szeretné elkerülni bármiféle hierarchia kialakulását. A mozgalom céljai szerint együttműködésre törekszik minden egyetemi és középiskolai polgárral, beleértve a köz- és felsőoktatás- érdekképviselői szervezeteit, a diákokat, a hallgatókat, a tanárokat, oktatókat és az oktatási intézmények egyéb munkakörben dolgozó kollégáit.

Aktív állampolgárság bázis-demokratikus alapon

A hallgatói mozgalom öndefiníciós dokumentumai szerint demokratikus politikai kultúra nem működhet az állampolgárok aktív, reflektív részvétele nélkül. Véleményük szerint az állampolgárok felelős magyar választópolgárként jogot formálnak a szuverén véleményalkotásra, a polisz ügyeibe, a közügyekbe való beleszóláshoz. Ezért a mozgalom bázis-demokratikus alapokon működik, vagyis mindenkinek egyformán lehetősége van beleszólni a döntésekbe, kialakítani közös tevékenységüket, mindenki saját maga dönti el, miként kíván részt vállalni a közös feladatokból. A hosszú távú cél: reflexív, társadalmilag érzékeny szerepminta kialakítása, mely modellként szolgálhat tagjai, követői és szimpatizánsai számára. A mozgalom egy *léptékváltó politikai kultúrában* gondolkodik, vagyis miközben megfogalmaz közös értékeket, közösen osztott eszméket, aközben a szubszidiaritás elvét fogalmazza meg, vagyis a helyi szintű döntéshozatal szükségességét. Ennek megfelelően a mozgalom öndefiníciója szerint hálózatos felépítésű, úgynevezett sejtekből, kisebb szervezői csoportokból áll, amelyeket egy koordinációs csoport kapcsol össze egymással. A koordinációs csoport egyik feladata a sejtek közötti kapcsolat, segítségnyújtás és kommunikáció fenntartása, emellett fontos dolga a nem helyi szintű kérdésekkel való foglalkozás a sejtek tagjainak véleményét, hallgatói fórumok döntéseit figyelembe véve. A koordinációs csoportba bármely sejtek tagjai csatlakozhatnak. A

koordinációs csoport nem irányítja a sejteket, nem szól bele a helyi ügyek intézésébe, kivéve ha azok a hálózat alapelveibe ütköznek.

Pártfüggetlenség és pártsemlegesség

A Hallgatói Hálózat öndefiníciója szerint a pártokkal, mint szervezetekkel való együttműködést helyteleníti, ugyanis az oktatást pártérdeken felül álló érdeknek tekinti. Minden egyes állampolgár számára nyitott, függetlenül annak pártszimpátiájától. Szerveződésüket ezért pártoktól függetlennek tekintik, amely nem törekszik képviseletre, céljának megvalósítása során sokkal inkább a *direkt cselekvés*ben, illetve – hosszabb távon – a kialakított szerepminta által megjelenített eszmekör pedagógiai hatásában hisz. Elfogadják, hogy a pártok a képviseleti demokrácia gépezetének részét képezik, azonban saját maguk által gyakorolni kívánt részvételi demokráciával ezt mégis ellentétesnek tartják. A pártok támogatását ezért nem fogadják el, viszont üdvözik, ha a HaHa követeléseit pártok is képviselik a Parlamentben, mivel a jelenlegi rendszerben nem látnak módot a törvények megváltoztatására. Céljuk, hogy minél szélesebb társadalmi nyilvánosságot kapjanak az ügyek, melyeket képviselnek. Civil szervezetekkel, amelyek azonos célokat és elveket képviselnek, ugyanakkor együttműködik a hálózat.

Az egyetem mint szimbolikus társadalmi tér

Az ötödik fogalmi csomópont az egyetem mint közeg és mint fizikai tér köré szerveződik. A hallgatói mozgalom az egyetem közegét és terét évtizedekre meghatározó hatásnak véli, így elsősorú célja ennek minőségi bírálata, majd átalakítása. Ugyanakkor központi elemnek tartja a politikai erőforrások között a *tér használatát*, birtokbavételét, számukra tehát az egyetem nem csak szolgáltató intézmény, hanem olyan effektív és szimbolikus társadalmi tér, melynek evidens használatára, közvetlen nyilvánosságot biztosító fizikai kereteire jogot formálnak.

Vizsgálati fogalmi háló

A követelések és társas cselekvés, politika-filozófiai elképzelések két dimenziójának összehasonlító elemzését az alábbi táblázat tartalmazza. A 2. táblázatban az oktatáspolitikai törekvéseket vettük kiindulópontnak, ezekhez kerestünk a politika-filozófiai törekvések között kapcsolódó elemeket, megkísérelve feltárni azt az értelmezési horizontot, amely közös alapra, vagy legalábbis azonos kontextusba helyezi a hallgatói mozgalom érveit a kormányzattal folytatott dialógusban (2. táblázat).

Oktatáspolitikai	Közös értelmezési horizont	Politika-filozófia
Intézményi autonómia	<ul style="list-style-type: none"> mind az intézmények, mind az állampolgárok közös, demokratikus jogelvé <i>autonómia és önszerveződés</i>	<i>Autonóm és önszerveződő érdekképviselő</i>
	<ul style="list-style-type: none"> a terek autonómiája az állampolgárok autonómiáját támogathatja <i>nyílt közösségi terek</i>	<i>Egyetem mint szimbolikus tér</i>
Átfogó reform	<ul style="list-style-type: none"> minden szegmenset érintő reformok, minden érintett bevonását elősegítő reform <i>minden érintett egyenlő bevonása, egyéni érdekeinek figyelembevétele, szubszidiaritás, népszuverenitás</i>	<i>Aktív állampolgárság bázis-demokratikus alapon</i>
Hozzáférés biztosítása	<ul style="list-style-type: none"> az expanziós igényeknek megfelelően széles hozzáférés, az érdekképviselői igényeknek megfelelő, pártkereteket túllépő hozzáférés minden érintettnek <i>egyenlő hozzáférés a tudáshoz, és az iskoláztatás révén megszerezhető társadalmi javakhoz</i>	<i>Mozgalmi jelleg, pártfüggetlenség, pártsemlegesség</i>
Szerződéses viszony	<ul style="list-style-type: none"> a hallgató és munkavállaló autonómiájához, szabad döntéshez és mobilitáshoz fűződő jogai <i>A tanuláshoz, az egyéni érdeklődés követéséhez, a szabad egyéni választáshoz fűződő alapjogok.</i>	<i>Autonóm és önszerveződő érdekképviselő</i>
Források biztosítása	<ul style="list-style-type: none"> a tér mint a nyilvánosság forrása 	<i>Egyetem, szimbolikus tér</i>
	<ul style="list-style-type: none"> az erőforrások szubszidiáris szintű becsatornázása 	<i>Aktív állampolgárság bázis-demokratikus alapon</i>
	<ul style="list-style-type: none"> minőségi oktatáshoz szükséges források biztosítása 	<i>Autonóm és önszerveződő érdekképviselő</i>

2. táblázat. A HaHa identitás dimenziói: az oktatáspolitikai követelések és a politikai szerepkör, tartalom és forma egysége

Összegezve elmondható, hogy mind a hallgatók beszámolóinak elemzése, mind az identifikációs fogalmi mátrix azt mutatja, hogy a hallgatói mozgalom kettős identitású. Az oktatáspolitikai, tartalmi követeléseken túl elköteleződni látszik az érdekvérvényesítés új típusú, rendszerkritikus politika-filozófiai elképzelése és cselekvéses megvalósítása mellett. Vagyis **az oktatáspolitikai tartalom és politikai-mozgalmi forma kettőssége jelenik meg a személyes beszámolóknak és az öndefiníciós dokumentumokban egyaránt.**

Hipotézisek

1. A kormányzati kommunikáció vélhetően a tartalom és forma e kettősségét kihasználta arra, hogy a hallgatókkal való dialógusban a saját érvrendszerét hangsúlyozza, vagyis a szakpolitikai kérdések helyett a hallgatói mozgalom politika-filozófiai törekvéseit, aktivitását kritizálja. Ehhez a kormányzati kommunikációban kimutathatónak kellene lenniük azoknak a törekvéseknek, amelyek a hallgatói mozgalom antidemokratikus vagy legalábbis nem legitim jellegét igyekeznek igazolni, ahelyett, hogy a mozgalom oktatáspolitikai követeléseire adnának választ.
2. A meghatározó médiumok vizsgálatában ugyanakkor éppen a politika-filozófiai üzenetek kisebb mértékű megjelenítésére lehet számítani, hiszen azok egy, az oktatáspolitikán túl mutató reform szükségességére mutathatnak rá, benne akár a sajtó felelősségére is. Ezzel párhuzamosan a kormányzati kommunikáció miközben a

mozgalom demokratikus jellegét kérdőjelezi meg, aközben a mozgalom politika-filozófiai üzeneteire nem reagál.

3. Vélhetően a meghatározó médiumok (MNO; NOL) eltérnek a kormány és a HaHa dialógusának reprezentációja mentén, ugyanakkor mindkettőben kimutatható lesz, hogy nem alakult ki valós dialógus a felek között. A dialógusra való törekvés média reprezentációja időbeli változásokat is mutatni fog, tükrözve a kormány mozgalommal kapcsolatos állásfoglalását.

3. A Hallgatói Hálózat kettős identitásának média-reprezentációja

A média-reprezentáció vizsgálat tárgya és eszközei

Az elemzésben két nagy hazai napilap, a Népszabadság és a Magyar Nemzet 2012. december 1. – 2013. március 1. között megjelent online cikkeit elemeztük. Az online keresőben a „HaHa” kulcsszóra kerestünk rá, mivel ez a legspecifikusabb kifejezés a témával kapcsolatban⁵. A Magyar Nemzet Online (továbbiakban MNO) korpusz szavainak száma: n= 25362, a Népszabadság Online (NOL) szavainak száma: n= 38426. Az elemzést az Atlas.ti nevű számítógépes tartalomelemző programmal végeztük. A lekódolt kategóriák számát az adott szöveg szószámához viszonyítva számoltuk és százalékos arányban adtuk meg.

Elemzési kategóriáinkat az előzőekben bemutatott ön-identifikációs fogalmi mátrix alapján választottuk ki.

Egyfelől a hallgatók által tematizált **oktatáspolitikai követeléseket** kezeltük kategóriákként:

- **az intézményi autonómia,**
- **a hozzáférés** biztosítása, amit két külön kategóriába soroltunk:
 - az államilag támogatott képzési helyek száma (**keretszámok és tandíj**) és
 - a **hátrányos helyzetű csoportok** társadalmi mobilitásának és oktatáshoz való hozzáféréseinek tematikája
- **szerződéses viszony** („röghöz kötés”) témaköre;
- **a források biztosítása,** azaz a finanszírozás kérdésköre;

A másik nagy vizsgálati kategória-csoport a **politika-filozófiai elképzelések, a politikai cselekvés formáinak** megjelenítését állítja fókuszba. Tehát a szövegeket ezek mentén a kategóriák mentén is kezeltük:

- **az aktív állampolgárság** bázis-demokratikus alapon,
- autonómia és **önszerveződő** érdekképviselet,
- **mozgalmi jelleg,**
- **pártfüggetlenség** és pártsemlegesség alapelveinek kategóriája
- és az egyetem, mint szimbólikus tér (**térfoglalás**)

⁵ A Hallgatói Hálózat kifejezés például minden egyéb „hallgató” vagy „hálózat” kifejezésre is keresett volna.

Az identifikációs fogalmi mátrix elemeinek reprezentációs vizsgálata

Az eredmények többször az előzetes hipotézisekkel ellentétes, sőt első ránézésre nehezen értelmezhető képet mutattak. A mélyebb elemzés és értelmezés azonban rávilágított a két sajtótermék jellegzetes kommunikációs eszközeire, különbségeikre és hasonlóságaikra is. Rögtön szembetűnhet például, hogy a MNO valamivel többet jeleníti meg, vagy akár beszélgeti a HaHát, mint a kormány oldalt (bár ez a különbség nem túl jelentős). Ugyanakkor, talán kevésbé meglepő módon a Népszabadság Online szintén többet foglalkozik a Hallgatói Hálózattal, vagyis úgy tűnik mennyiségi szempontból nincs különbség a tendenciák között. Ennek az adatnak az értelmezéséhez két másik faktor figyelembe vétele szükséges. Egyfelől láthatjuk, hogy a Haha ellen irányuló megnyilvánulások jóval nagyobb arányban vannak jelen a Magyar Nemzet (9%), mint a NOL cikkeiben, ahol szinte kimutathatatlan ez az ellenséges attitűd (0,1%). A Magyar Nemzetben sok esetben nem közvetlenül a kormányzat emberei részéről hangzanak el ezek a mondatok, hanem egy „független” vagy hallgatókhoz közeli autoritás, pl. az egyetemi vezetés részéről:

„Az ELTE Bölcsészettudományi Karának dékánja elítélte a Hallgatói Hálózat akcióját.” / „A PBK pécsi csoportja továbbra is a hallgatói önkormányzatot tekinti az egyetemi hallgatóság képviselőjére jogosult szervezetnek. „Sajnálatosnak tartjuk egyes kari vezetők magatartását, akik teret engedve, sőt támogatva a Hallgatói Hálózat törekvéseit, beengedik a politikát az egyetem falai közé”. – MNO, 2013. febr. 11.

A NOL esetében egészen más kontextusban, a kormány oldal cselekvő elutasításában jelenik meg ez a kód:

„Nyilvánvalóvá vált, hogy a kormány nem enged a tiltakozó hallgatóknak” / „tudatosan kihagyva így az egyeztetésekből a hétfői diákmozgalmat szervező Hallgatói Hálózatot” - NOL, 2012. dec. 12.

„... be sem akarták engedni a Hallgatói Hálózat képviselőjét. E barátságtalan lépés ezúttal is azt támasztotta alá, hogy a kormány a hallgatók megosztására törekszik” – NOL, 2012. dec. 19.

Másfelől a HaHa explicit kormány ellenes attitűdje szintén a MNO cikkeiben található meg nagyobb arányban (16% vs. 5%). Ezt a furcsaságot az magyarázza, hogy ezek a megnyilvánulások minden esetben a Hallgatói Hálózattal, mint aktorral jártak együtt. Vagyis a Magyar Nemzet egy fenyegető, kormányellenes közeg képét hangsúlyozza írásaiban.

„A felsőoktatási keretszámok december 6-ai bejelentését követően országszerte több helyen voltak tiltakozó megmozdulások a kormány elképzelései ellen.” – MNO, 2012. dec. 18.

„A Hallgatói Hálózat szerint nem igaz, hogy a tiltakozások okafogyottá váltak volna, közleményük szerint, ami most zajlik, az nem a köz- és felsőoktatás reformja.” – MNO, 2012. dec. 19.

Erre a tendenciára rímel, hogy a Hallgatói Hálózattal, illetve általában a hallgatókkal kapcsolatos pozitív attitűd szintén itt jelenik meg nagyobb számban (10% vs. 3%), mégpedig a kormányzati kommunikáció részéről. Ezt a kettős kommunikációt jól szemlélteti az alábbi szövegrész:

„Az ELTE látványosi épületéből indulva a tiltakozó hallgatók lezárták a Petőfi hidat, majd a Kossuth térre vonultak. Orbán Viktor miniszterelnök december 11-én levelet írt Nagy Dávidnak, a HÖÖK elnökének, melyben szorgalmazta az egyeztetést a diákokkal.” - MNO, dec. 18.

A hallgatók követeléseivel közül legkiugróbban a keretszámok kérdése és ehhez kapcsolódóan a tandíj-kérdés, tehát a felsőoktatáshoz való hozzáférhetőség jelenik meg a cikkekben. A hallgatók követeléseivel közül ez az a kérdés, amiben a kormány a legengedékenyebbnek mutatkozott. A keretszámokkal kapcsolatban kezdtek tárgyalásokat a Hallgatói Önkormányzatok Országos Konferenciájával (HÖÖK) is. Ebben a kategóriában még a finanszírozás kérdése került előtérbe, jól mutatva, hogy politikai pártállástól függetlenül részben gazdasági kérdéssé redukálódott az oktatás ügye. Az egyetemi autonómia vagy a hallgatói szerződés már csak érintőlegesen és szintén inkább gazdasági vonatkozásaiban jelent meg. A hátrányos helyzetűek hozzáférése a felsőoktatáshoz, mint a társadalmi mobilitás záloga, csak marginálisan jelenik meg a média reprezentációiban (0,2 % MNO, 4% NOL). Az *átfogó reformnak tartalmaznia kell, hogy az alsóbb osztálybeli családoknak is legyen esélye bejutni a felsőoktatásba!* – idézi például a Népszabadság a hallgatók követeléseit (2012. dec. 13.).

A politikai cselekvés új módjai, melyeket a mozgalom hirdetett, illetve amelyeket egyúttal meg is igyekeztek valósítani, már kevésbé pregnánsan jelent meg a sajtóban. Az aktív állampolgárság, tehát a politikai döntéshozatalba a közvetlen civil beleszólás módszerét és eszközeit támogató közlések a Népszabadság cikkeiben jelentek meg nagyobb számban (7%). Az önszerveződés, a mozgalmiság és pártfüggetlenség azonban egyik sajtóorgánumban sem voltak hangsúlyosak. Ez azt mutathatja, hogy a megszilárdult politikai struktúrákat és diskurzusokat képviselő sajtóorgánumok vélhetően nem mutatnak hajlandóságot a radikális változásokat, új megközelítéseket felvázoló politika-filozófiai elképzelések megjelenítéséhez. Ez alapján, vélhetően egyik „oldalnak” sem áll érdekében egy önálló, független, a demokratikus működést radikális aspektusból számon kérő civil mozgalom képének erősítése, népszerűsítése.

A szövegek aktorai, irányultsága	MNO	NOL
HaHa, mint aktor	30,7%	26,8 %
Kormány, mint aktor	27 %	20%
HaHa ellen irányuló cselekvések	9%	0,1 %
Kormány ellen irányuló cselekvések	16%	5%
Oktatáspolitikai követelések megjelenítése	MNO	NOL
Felsőokt. Finanszírozás	9%	10%
Hallgatói szerződés	5,5%	7%
Hozzáférhetőség (keretszámok és tandíj)	20%	19%
Hátrányos helyzetűek hozzáférése	0,2 %	4%
Intézményi autonómia	5%	6%
Politika-filozófiai elképzelések megjelenítése	MNO	NOL
Aktív állampolgárság	0,2 %	7%
Pártfüggetlenség	0,2 %	0,2 %
Térfoglalás, az egyetem, mint szimbolikus tér	7%	3%
Önszerveződés	6%	6%
Mozgalmiság	6 %	7%
Hiteltelenítés	17%	5%

3.táblázat. A két orgánumban megjelenő tartalmi kódok relatív mennyisége

A hiteltelenítés eszközeinek vizsgálata

A szociálpszichológia berkein belül Moscovici nevéhez fűződik⁶ az aktív kisebbségek elmélete. Az elmélet szerint, az aktív kisebbségek által képviselt vélemények, ha befolyásolni képesek, teszik lehetővé az újítást, a kreativitást, a véleményekben, reprezentációkban való változást. Ahhoz, hogy egy aktív, kisebbségben levő csoport befolyásolni tudja mások véleményeit, az elmélet bemutatja azokat a stratégiákat, amelyek szükségesek a befolyásoláshoz: szinkronikus és diakronikus koherencia a kisebbség tagjai között és rugalmasság a külön vélemény kinyilvánításban, ami így lehetővé teszi a többség tagjaival való dialógust. Ha a rugalmasság hiányzik, konfliktus keletkezik kisebbség és többség között. A konfliktus hosszútávon azt eredményezi, hogy a többség megpróbálja hitelteleníteni a kisebbséget. Csökkenti annak értékét, beskatulyázza és félreteszi, így nem kell szembe néznie a kisebbség által képviselt vélemények tartalmával. A hiteltelenítésnek különböző stratégiái lehetnek. Vagy egy szisztematikus hibával ruházzák fel a kisebbségbeli véleményt, vagy a kisebbséget naturalizálják, azaz olyan tartalmak mentén kódolják, amelyek a kisebbséget ontológiájában határolják be és diszkreditálják. A naturalizáció három módon történhet: biologizálással, pszichologizálással, vagy szociológiai redukcióval⁷.

A politikai retorika és így a sajtó jellegzetes eszköze a hiteltelenítés (discrediting). Ezt a módszert az elemzés során a MNO cikkeiben találtuk pregnánsabbnak (15% vs. 5%). Lehetséges, hogy a Népszabadság ellenzéki, kritikus attitűdjébe jobban illeszkedett a direkt ellenvélemény, így kevésbé folyamodott ehhez az eszközhöz. A hiteltelenítés kategória valójában öt különböző motívumból áll össze:

- **Biologizáció**, tehát a másik fél redukálása és diszkreditálása valamilyen „veleszületett”, inherens tulajdonsága alapján;
„A kormány vagy teljesen hülyének néz minket, vagy ők teljesen hülyék”. NOL, 2012. dec. 7.
- **Pszichologizálás**, vagyis a másik félnek önkényesen szándékokat, indítékokat tulajdonítani és cselekedeteit, mondanivalóját ez alapján és csak ennek mentén értelmezni;
„A Fidelitas szerint az elmúlt időszakban bebizonyosodott, hogy a Hallgatói Hálózat (HaHa) csak a zavarkeltésben érdekelt, nincs más célja, mint éket verni a fiatalok közé. – NOL, 2013. febr. 11.

⁶ Moscovici, S. (1976): *Social influence and social change*. Academic Press, London

Moscovici, S. (1979): *Psychologie des minorités actives*. University Press of France, Paris

⁷ Deschamps, J.-C., & Doise, W. (1978). Crossed category memberships in intergroup relations. In H. Tajfel (Ed.), *DiVerentiation between social groups* (pp. 141–158). Cambridge: Cambridge University Press.

Doise W., Deschamps J.C. & Mugny G., (1978), *Psychologie Sociale Expérimentale*, Paris, A. Colin.

Debord, G. (1967): *La Société du Spectacle*. Buchet-Chastel, Paris Doise, W., Deschamps, J. C.,

Mugny, G. (1978) *Psychologie Sociale Expérimental*. Armand Colin, Paris

- **Szociológiai redukció**, amikor egyéneket vagy azok egy csoportját valamilyen sztereotip fogalom vagy jelenség akarat nélküli, önállótlan eszközeiként kezelnek; „ilyen más balliberális politikai körökhöz köthető személyek lehetnek a Hallgatói Hálózat mögött” – MNO, 2013. febr. 10.
- Végül a **Szisztematikus hibával** való felruházás, az előző esethez hasonló, de tágabb kör, amikor nem egy üzenet konkrét tartalmára válaszol az egyik fél („elbeszélnek egymás mellett”), illetve ide vettük még a feltételezett vagy valós (*nem*)**támogatottság** hangsúlyozását is.
 - „A kormányzóvivő eközben azt közölte: a felsőoktatási koncepció ellen tiltakozó szakmai szervezetek és egyes hallgatói önkormányzati szereplők azért ellenérdekelték az átalakításban, mert az új elképzelések alapján csökken a hatáskörük.” – MNO, 2012. dec. 18.
 - „A Facebookon is meghirdetett rendezvényen mindössze heten vettek részt.” – MNO, 2013. jan. 30.

Leggyakrabban a szociológiai redukció és szisztematikus hiba esetei fordultak elő, továbbá pszichologizálás és a támogatottság, létjogosultság megkérdőjelezése is előfordult, míg biologizációt (fentihez hasonló kevés kivétellel) nem mutattunk ki.⁸

A HaHa média reprezentációja kettős. Egyszerre jelennek meg a médiában, vagy éppen nem, azok a tartalmak, amelyeket a HaHa önmagáról deklarált, amelyekkel azonosította magát és egyszerre jeleníti meg azt a köztest, csoportközi helyzetet, amelyben cselekszik, interakcióba kerül, kapcsolatba lép. A HaHa média reprezentációja a (mi esetünkben) sajtóorgánumokhoz köthető perspektíva mentén értelmezhető. Aki kommunikál, azzal, amit kommunikál, célja van, saját magát is, illetve saját maga hozzáállását is közvetíti a tartalmak mentén, bármiről is kommunikál.

Ebben a vizsgálatban a HaHáról bemutatott tartalmak nem nagyon különböznek a két vizsgált orgánum között. Az MNO talán jobban cselekvési tériként határozza meg a köztest, a kormányt és a HaHát is jobban aktorként kezeli a NOL szövegeivel szemben. Ugyanakkor ez a cselekvési tér a kormány ellen irányul, a kormány egy védekező álláspontot képvisel.

Mindkét lap a keretszámokat, az oktatáshoz való hozzáférhetőséget tematizálja leginkább ebben a köztes térben, a HaHa által képviselt oktatáspolitikai célkitűzések között. Azt a tartalmat, amiben a kormány a mozgalom során „engedményeket tesz”, tehát amiben „dialógusba kerül” a hallgatókkal, ugyanakkor ezeket a nagyobb mértékben megjelenő oktatáspolitikai kérdéseket mégis gazdasági kontextusban tárgyalják, oktatáspolitikai kontextus helyett.

A HaHának a politikai-filozófiai dimenziók mentén történő tematizálása mindkét orgánumban kevésbé van jelen. Valószínűleg azért, mert az a politikai szerepvállalás, amire a HaHa vállalkozik, nem illeszkedik a politikai színtérbe, nem egy eljátszható szerepkör. A két orgánum szövegeiben fellelhető különbség a térfoglalás, melyet az MNO jelenít meg erőteljesebben, feltételezhetően a mozgalom cselekvéseinek jogosságát kérdőjelezve meg ezáltal (egyetemfoglalás) és az aktív állampolgárság, amelyet a NOL jelenít meg és tesz

⁸ Itt azonban felmerül, hogy mit tekintünk biologizációnak. A kormányzati kommunikáció egyes aspektusai a diákság „gyerek” mivoltát hangsúlyozza, vagy legalábbis erre utal. Tehát önállótlanúságot, döntésképtelenséget feltételez – ez azonban gyakran más politikai érdekekkel való összemossással párosul, így pl. szociológiai redukcióként került kódolásra.

magáévá, mint a kormánnyal szembeni opposzió, aktív és kritikus cselekvés elismerése. Úgy tűnik, egyik orgánumnak sem célja, hogy a HaHát pártpolitikától független entitásként kezelje. Pont ez a hiány (a pártfüggetlenség deklarálása) ad lehetőséget a szociológiai redukciónak, mint legtöbbször használt hiteltelenítési formának, amellyel az MNO él inkább, becsatornázva így tartalmában a mozgalmat a baloldali pártpolitikák és érdekképviselők rendszerébe, csökkentve így a konstruálódó reprezentációban a mozgalom autonóm jellegét és az oktatáspolitikai érvrendszerekre, tartalmakra való lényegi reagálás lehetséges terepét.

A következőkben a HaHa média-reprezentációjának köztes terét, a kormánnyal való dialógus megjelenítését vizsgáljuk meg közelebbről.

4. A kormány és a HaHa mozgalom dialógusának képe a média-reprezentáció tükrében

A dialógus-elemzés vizsgálati szempontjai

A dialógus-elemzés során az elektronikus sajtóban megjelent, a kormány és a HaHa viszonylatában lezajlott kommunikációt vizsgáltuk. Hogyan jelennek meg a médiában a kormány és a HaHa egymás felé irányuló kommunikációjának mintázatai? A szociális reprezentáció elmélet a különböző médiumokat, mint a társadalmi csoportok kommunikációjának eszközét határozza meg⁹. Az elektronikus sajtó vonatkozó cikkeinek elemzése ezért kiváló vizsgálati lehetőségeket nyújt a társadalmi csoportok dialógusának rekonstruálására, és a róluk kialakult reprezentáció megvizsgálására egyaránt.

A vizsgálat elvégzéséhez az összegyűjtött cikkekből négy hipertextet hoztunk létre (MNO-Kormány; MNO-HaHa; NOL-Kormány; NOL-HaHa). Ezeket a hipertexteket nyelvi elemzésnek vetettük alá. Olyan nyelvi változókat kerestünk a szövegekben, amelyek a kormány és HaHa dialógusára vonatkoznak. Ezek a változók utalhatnak a saját csoportra, és annak tetteire, illetve a (dialógusban részt vevő) másik csoportra, és annak tetteire. Uthalhatnak továbbá arra, hogy mennyire tekintik egymást partnernek, illetve hogy milyen mértékben mutatják be a másik csoport perspektíváját. Ezeknek a nyelvi jeleknek az előfordulási gyakoriságát számoltuk meg a négy szövegben. A nyelvi kódok előfordulását megszámláltuk a négy hipertextben. A kódok gyakoriságát azután elosztottuk a szövegek teljes szószámával, majd egy konstanssal (1000) felszoroztuk, azért hogy relatív gyakoriságot kapjunk.

A nyelvi kódok:

- **Felszólítás:** a HaHa vagy a kormány képviselője felszólítja a másik csoportot valaminek a végrehajtására. Pl.: „*felszólítjuk a kormányt, hogy vonja vissza*”; „*azt kérjük a hallgatók képviselőitől*”.
- **HÖÖK:** amikor a kormány ill. a HaHa képviselője a HÖÖK-ra hivatkozik, vagy megszólítja.

⁹ Moscovici, S. (2002): *Társadalom-lélektan*, Osiris, Budapest

Jovchelovitch, S. (2007): *Knowledge in Context*; Routledge Publications, London.

- **Másik (ők):** amikor a kormány vagy a HaHa képviselője a másik csoportra hivatkozik, megnevezi azt, vagy hozzá szól.
- **Másik aktivitás:** amikor a HaHa vagy a kormány képviselője a másik csoport viselkedéséről beszél. Pl.: „*a kormány tönkreteszi*”; „*a hallgatók miatt tiltakoznak*”.
- **Mi:** amikor a kormány vagy a HaHa képviselője a saját csoportjáról beszél.
- **Mi aktivitás:** amikor a HaHa vagy a kormány képviselője a saját csoportja tetteiről beszél. Pl.: „*a HaHa az utcára vonul*”; „*a kormány teljesítette a vállalt kötelezettségeit*”.

Kognitív kódok:

Ebbe a kategóriába olyan igék tartoznak, amelyek a mentális működés leírására alkalmasak (pl. gondol, vél, általánosít, emlékszik stb.). „A belső, mentális állapotok nyelvi kifejezései olyan narratív eszközök, amelyek az empátián keresztül elősegítik a szereplők és az általuk képviselt csoport perspektívájának felvételét”¹⁰. Ezt a sajátosságot a társadalmi csoportok dialógusára alkalmaztuk. A beszélő ezen igék használatával utalhat a saját mentális működésére és a kommunikációs partner mentális állapotaira egyaránt. A saját mentális állapotokra történő utalás belső perspektívát mutat, a beszélő saját, szubjektív pozícióját. A kommunikációs partner mentális állapotaira történő utalás a partner perspektívájának felvételére, helyzetének megértésére utalhat. Ebből kiindulva két kategóriát azonosítottunk:

- **Mi kognitív:** amikor a kormány vagy a HaHa képviselője a saját csoportjának kognitív állapotaira hivatkozik. Pl.: „*nem hiszünk a kormánynak*”; „*a kormány úgy véli*”.
- **Másik kognitív:** amikor a kormány vagy a HaHa képviselője a másik csoport mentális állapotaira utal. Pl.: „*a kormány azt hiszi*”; „*a hallgatók nem látják be*”.

A vizsgálat fókuszpontjai:

A korábban megfogalmazott hipotéziseknek megfelelően négy aspektusból vizsgáltuk a hipertexteket: a kölcsönös dialógus; a közvetítő médium által sugallt kép; a diskurzus időbeli dinamikája és a HaHa önmeghatározása a dialógusban.

1. A kölcsönös dialógus

A kölcsönösséget a dialógus másik szereplőjére vonatkozó megnyilvánulások összehasonlításával vizsgáltuk.

Kódnév	MNO		NOL	
	HaHa	Kormány	HaHa	Kormány
Másik	6,2	17,4	8,8	12,6
Másik aktivitása	4,9	9,4	13,1	5,4
Másik Kognitív	-	2	1,8	4,9

4. Táblázat: Az MNO és a NOL képe a kölcsönös kommunikációról

¹⁰ Vincze O. (2007): *Mentális kifejezések jelentősége a perspektíva-felvételben a csoportidentitás tükrében*. V. Magyar Számítógépes Nyelvészeti Konferencia. December 6-7. Szeged.

Mindkét médium esetében a kormány (képviselője) az, aki többször utal a HaHa, illetve a diákmozgalom tagjaira. A másik aktivitására történő utalások gyakorisága tekintetében eltér a két csoport. A kognitív állapotok gyakoriságának tekintetében szintén különbség mutatkozik. A kormány az, amelyik inkább foglalkozik a partnere mentális állapotaival, ám a gyakoriságok mindenhol alacsony számban fordulnak elő.

2. Az MNO és NOL sajátosságai a kormány és a HaHa dialógusának megjelenítésében

Kódnév	MNO		NOL	
	HaHa	Kormány	HaHa	Kormány
Felszólítás	6,5	5,2	6,7	3,1
HÖÖK	0,62	3,8	1,6	1,3
Másik	6,2	17,4	8,8	12,6
Másik aktivitás	4,9	9,4	13,1	5,4
Másik Kognitív	-	2	1,8	4,9
Mi	10,6	7,3	8,8	5,8
Mi aktivitás	11,8	16,7	8,3	15,4
Mi kognitív	0,93	5,9	3,9	7,2

5. Táblázat: Az MNO és NOL által megjelenített dialógusban szereplő kódok megoszlása

A HaHa-t mindkét esetben úgy ábrázolják, mint aki több felszólítással él a kormány felé, kevesebb mentális állapotot tulajdonít és kevésbé hivatkozik a saját aktivitására.

A kormányt ezzel szemben úgy ábrázolják, hogy többet hivatkozik a HaHa-ra, több kognitív állapotot tulajdonít a HaHa-nak, és inkább hangsúlyozza a saját aktivitását.

Eltérés két változó mentén mutatkozik. A HÖÖK-ra történő hivatkozások száma és a másik aktivitására történő hivatkozások mentén. Ez azt mutatja, hogy a HÖÖK megítélése a diskurzus szereplői számára a vizsgált időszakban meglehetősen kérdéses. A másik aktivitására történő utalások eltérő száma is árulkodó – az MNO hasábjain a kormány az a szereplő, amelyik többet hivatkozik a HaHa cselekvéseire, a NOL-ban viszont ez fordítva van. Attól függően, hogy melyik orgánum melyik csoport értékrendjéhez áll közelebb, attól függően van lehetőség a másik csoport tetteiről beszélni, azokat értékelni.

Beszédes továbbá a másik kognitív állapotaira történő hivatkozás kapcsán az, hogy az MNO-ban nem találhatóak a HaHa által a kormánynak, illetve marginálisan található saját maguknak tulajdonított mentális állapotok. Ezáltal úgy ábrázolják a HaHa-t, mint aki inkább cselekvő és kevésbé gondolkodó.

3. A dialógus dinamikája

A gyakoriságokat kettéosztottuk a szerint, hogy 2012 végén hangoztak el vagy 2013 év elején. Az időbeli bontás rávilágít a diskurzus változására.

2013 év elejétől kezdve a HaHa szövegek minden egyes nyelvi kód mentén növekedést mutatnak (a HÖÖK-ot leszámítva). A diákok tehát egyre aktívabbnak tűnnek az MNO cikkek tanúsága szerint (6. táblázat). A kormány viszont mindegyik nyelvi változó mentén alacsonyabb értékeket mutat 2013-ban egy kivétellel (felszólítás). Tisztán látszik tehát, hogy

amíg a kormány kivonulni látszik a diskurzusból, és inkább csak felszólít, addig a HaHa egyre inkább aktivizálja magát.

Kódnév	HaHa		Kormány	
	2012	2013	2012	2013
Felszólítás	2,1	4,4	1,7	3,5
HÖÖK	0,3	0,3	2	1,8
Másik	2,8	3,4	9,7	7,7
Másik aktivitás	2,1	2,8	5,5	3,9
Másik kognitív	-	-	2	0
Mi	2,1	8,5	3,8	3,5
Mi aktivitás	3,1	8,7	9,4	7,3
Mi kognitív	0	0,93	3,8	2,1

6. Táblázat: Időbeli bontás: MNO

Kódnév	HaHa		Kormány	
	2012	2013	2012	2013
Felszólítás	6	0,7	0,4	2,7
HÖÖK	0,9	0,7	0	1,3
Másik	6,5	2,3	8,1	2,5
Másik aktivitás	9	4,1	1,3	4,1
Másik kognitív	1,6	0,2	4	0,9
Mi	5,5	3,3	4,5	1,3
Mi aktivitás	3,9	4,4	6,7	8,7
Mi kognitív	1,8	2,1	4,5	2,7

7. Táblázat: Időbeli bontás: NOL

A NOL által bemutatott képen az látszik, hogy a HaHa drasztikusan visszalép a felszólításoktól, viszont a kormány növeli az ilyen típusú megnyilatkozásai számát. 2013-ban mindkét fél kevesebbet beszél már a másikról, és kevesebb kognitív állapotot is tulajdonítanak a másiknak. A HaHa 2013-ban kevesebbet beszél a kormány aktivitásáról, a kormány viszont többet a HaHa aktivitásáról. Egyaránt csökken a saját csoportra vonatkozó megnyilatkozások száma 2013-ban, növekszik viszont a saját aktivitásra történő utalások mértéke. A HaHa esetében növekednek a saját kognitív állapotokra történő utalások, a kormány esetében viszont csökkenő tendenciát mutat ez az érték.

4. A HaHa önmeghatározásának alakulása

A diákmozgalom, mint az újonnan érkező szereplő önmeghatározása érdekes változást mutat.

	MNO		NOL	
	2012	2013	2012	2013
Mi	2,1	8,5	5,5	3,3
Mi aktivitás	3,1	8,7	3,9	4,4
Mi kognitív	0	0,93	1,8	2,1

8. Táblázat: HaHa: Önmeghatározás

Az MNO-ban megjelenő HaHa-kép drasztikus változást mutat 2013-ban. Megnö az önmeghatározást mutató nyelvi változók száma. A saját kognitív állapotok megjelenítése viszont bár növekszik, de továbbra is rendkívül alacsony marad. A MNO által sugallt képben a HaHa egyre inkább aktivizálódik, de kis mértékben reflektál a saját helyzetére.

A NOL által nyújtott HaHa-kép szintén az aktívabb önmeghatározást mutatja 2013-ban, de inkább a cselekvés és a kognitív állapotok tulajdonítása kapcsán. Ebben a kontextusban a HaHa egy jóval reflektívabb és mérsékeltén aktívabb színezetet kap.

Összegzés

A fenti adatokból jól látszik a kormány és a HaHa közötti elégtelen dialógus. A két fél eltérő gyakoriságban utal a másikra, annak aktivitására. A másik félnek tulajdonított kognitív állapotok gyakoriságának alacsony számából látszik, hogy a kormány nem próbál belehelyezkedni a HaHa perspektívájába, nem tekinti partnernek. A HaHa ezzel párhuzamosan pedig inkább a saját magára vonatkozó kognitív állapotokat hangsúlyozza, azokat is inkább 2013-ban. Valódi kommunikáció tehát adataink szerint nem alakult ki.

A gyakoriságok időbeli eloszlása megmutatja, hogyan lép ki a kormány a dialógusból 2013 év elejétől, és tér át egy felszólító jellegű beszédmódra, és hogy a HaHa ezzel szemben egyre aktívabb lesz.

Az MNO és a NOL eltérően ábrázolta a kormány és HaHa dialógusát. Az MNO kiegyensúlyozott kormány-kommunikációt mutatott, és ezzel párhuzamosan a HaHát kevésbé tárgyalóképes partnerként jelenítette meg. A NOL sokkal inkább a HaHa szempontjait hangsúlyozta, többet mutatott meg a HaHa aktivitásából, és jobban hangsúlyozta annak követeléseit.

A kutatási eredmények összefoglalása

Azonosulási tartalmak

Az első két kutatás eredményei rámutatnak arra, hogy a Hallgatói Hálózat mozgalma két dimenzióban artikulálta saját identitását. mind a személyes beszámolók, mind az öndefiníciós dokumentumok egyszerre szólnak oktatáspolitikai követelésekről, s politika-filozófiai elképzelésekről, ezek szellemében megvalósítani kívánt cselekvésekről.

Kommunikációs dinamizmusok

A média-reprezentációs elemzés során kirajzolódtak azok a tartalmak és dinamizmusok, amelyek a hallgatói mozgalom média reprezentációját alakították. Az MNO narratívájában a hallgatói mozgalom egy fenyegető, a kormány ellen aktívan fellépő identitást nyer, amelynek

negatív jellemzőit többnyire nem kormányzati szereplők révén artikulálja az orgánium. Miközben a kormányról azt a pozitív képet alakítja ki, hogy az kommunikációra törekszik a hallgatókkal. A NOL narratívájában a kormány aktorként, tevőlegesen a HaHa kizárására törekszik a kommunikációs helyzetekből. Vagyis az a feltételezés miszerint a kormány a HaHa antidemokratikus, vagy legalábbis illegitim pozicionálását igyekszik megvalósítani a média-reprezentációk vizsgálata alapján egy valós tendenciaként mutatható ki.

Az oktatáspolitikai követelések közül alapvetően a keretszámok illetve a finanszírozás nehézségeinek kérdése került a kommunikáció előterébe, egyrészt a forráskivonás, másrészt a keretszámok szűkítésének gazdasági okaként. A hallgatói szerződés csak érintőlegesen jelenik meg a kommunikációban, akkor is a gazdasági érvrendszer kontextusában. Vagyis az oktatáspolitikai követelésekre adott kommunikációs reakció oktatáspolitikai érvek helyett gazdasági érveket sorakoztat fel a változtatások mellett.

A hátrányos helyzetűek hozzáférése, mobilitása minkét orgániumban marginálisan tematizálódik, érdekes lenne megvizsgálni, hogy ez mennyire köszönhető annak, hogy a társadalmi diskurzusban a hátrányos helyzet fogalma etnicizálódik, s közben a nyílt előítéletes megnyilatkozások polgárjogot nyertek a politikai közbeszédben, így ezt a témát kevésbé karolja fel a média, bármely oldalt is vizsgáljuk.

Mindkét sajtóorgániumban jelentősen alacsonyabb a politika-filozófiai elképzelések és megvalósított cselekvések reprezentációja. A Népszabadság cikkeiben az aktív állampolgárság, az önszerveződés és a mozgalmisság jelenik meg relatíve magasabb mértékben, azonban a kontextus analízis során kiderült, hogy nem a hallgatói mozgalom bázis-demokratikus üzeneteinek, hanem a kormánnyal szembeni elégedetlenség, aktív ellenállás, összefogás kontextusában. Ez lehetőséget ad annak a narratívának a megjelenésére, amely inkorporálja a hallgatói mozgalmat az ellenzéki törekvések baloldali történései közé, ezáltal szolgáltatva további alapot a szociológiai redukció kommunikációs törekvéseinek a másik oldalon. A jobboldali sajtóban az önszerveződés és mozgalmi jelleg szintén relatívan magasabb értékeket képvisel, viszont amikor megjelenik, akkor a képviseleti szervezetekkel (HÖÖK) szembeni bizonytalan legitimitációjának kontextusában. Ezzel párhuzamosan az aktív állampolgárság fogalmi csomópontja ebben a sajtóorgániumban marginalizálódott, a bázis-demokratikus üzenet reprezentációja jelentéktelen, mintegy más oldalról segítve ezzel elő a szociológiai redukciót, távolítva el a hallgatói mozgalmakat a társadalmi elégedetlenségi megmozdulásoktól, s a mozgalmak résztvevőinek reprezentációját az aktív és kritikus állampolgár képétől.

Az autonóm állampolgárok mellett az egyetemi autonómia is érintőlegesen jelenik meg, vagyis az autonómia fogalom köre, beépülése a kommunikációs érvrendszerbe a média-reprezentációk alapján csekély mértékű, különösen azzal összehasonlítva, hogy az öndefiníciós dokumentumokban, mindkét ön-identifikációs dimenzióban fogalmi csomópontként jelentkezik.

A pártsemlegesség mindkét sajtótermékben szembeűnően és azonos mértékben marginális. Ez azt a képet erősíti, amely eltakarja a hallgatói mozgalom rendszerkritikus, politika-filozófiai üzeneteit, miközben nyitva hagyja a pártpolitikai narratívák illeszkedési lehetőségeit a reprezentációkban. Vagyis az egyik oldal szociális redukciót erősítő narrációja mellett (valójában pártok, meghatározható pártpolitikai körök állnak a hallgatók mögött), a másik oldalon az inkorporatív narratívák számára hagy esélyt (velünk együtt elégedetlenek, velünk fognak össze a hallgatók).

Összegezve az első két hipotézissel kapcsolatos eredményeket, a kutatás kimutatta, hogy felfedezhetőek tendenciák, dinamizmusok a hallgatók diszkreditálására, továbbá, hogy a politika-filozófiai elképzelések, cselekvések a mélyebb elemzés eredményei alapján jól

láthatóan nem jelennek meg a média-reprezentációkban. Két további dinamizmust is feltárt a kutatás. Az egyik az a tendencia, hogy az oktatáspolitikai követeléseket döntően gazdasági érvrendszerek kontextusában tárgyalják mindkét orgánumban, oktatáspolitikai érvek helyett. A másik feltárt kommunikációs dinamizmus a baloldali médium látens inkorporatív stratégiája, amely utat nyit a hallgatói mozgalmak pártérdekek szerinti média-reprezentációinak.

Dialogikus dinamizmusok

A harmadik hipotézissel kapcsolatban megállapítható, hogy a jobboldali sajtóorgánumban a dialógus folyamatában a hallgatói mozgalom kognitív állapotai nem reprezentálódnak, utat nyitva annak a narratívának, amely a szociológiai redukció eszközével mások bábjaként tünteti fel a hallgatókat, ahelyett, hogy a hallgatók belső motivációinak, érvrendszerének megértésével lépne dialógusba. A hallgatók aktivitásának erősebb megjelenítése pedig alapvetően a „rendbontás”, a dialógusképtelen tiltakozás kontextusában értelmeződik.

A baloldali médiumban formálódó dialóguskép alapján is a hallgatók elsősorban aktorokként tűnnek fel, kognitív állapotaik a kormányéhoz képest kevésbé reprezentáltak. Ez a kép azt sugallja, hogy a HaHa többet foglalkozik a kormány aktivitásával, mint saját magával. Az időben mindez úgy változik, hogy a hallgatói mozgalom aktivitása nőtt, azonban ennek felerősödő politika-filozófiai alternatívát követelő, mutató cselekvéses dimenziója már nem nyer teret a média-reprezentációban.

Ez a kettős dinamizmus a két médium narratívájában igazolja egyrészt, hogy különböző módon mutatják be a dialógust a különböző orgánumban, másrészt azt is, hogy egyik reprezentáció sem utal valós dialógus létrejöttére. Miközben a vizsgált időszak második szakaszában a hallgató mozgalom protest cselekvései folytatódnak, sőt megjelennek artikuláltabb vélemény-kifejezést elősegítő formák (pl. szabadegyetemek), ezek üzenetei nem jelennek meg a média reprezentációkban. Vagyis az oktatáspolitikai követelésekkel kapcsolatos dialógus hiány, illetve részeredmények felismerését követően a média már nem közvetíti a dialógushiányra válaszként megfogalmazódó politika-filozófiai elképzeléseket, azzal kapcsolatos cselekvéseket.

A tanulmány rövidített formában megjelenik az Educatio folyóirat 2014-es Mérleg számában.